

זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' – הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים – לקשר את ה'סיום' – "יומא טבא לרבנן" – גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן – שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחיוזוק, ועל-אחת-כמה-וכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע – שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל".⁸⁵

הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט – ייקחו עמם קופת-צדקה (במקום האריך כדיבורים לעורך על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות

נתינת הצדקה בפועל. וכן ייקחו/ עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-וכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום.⁸⁶

פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות – יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרוז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'".⁸⁷

בקריאת שמו"ת קוראין את עשרת הדברות ב'טעם התחנות'.⁸⁸ גם את הפסוק 'שמע ישראל' קוראים שנים מקרא (ואחד תרגום) כרגיל.⁸⁹

משום שנראה כמקבל עליו שתי רשויות חיו (שו"ע או"ח סי' סא סי"ט, שו"ע אדמוה"י שם סי"ח), מי"מ, באמירת כל הפרשה שמו"ת שאני (קצות השלחן סו"ס עב בבדי-השלחן סי"ק י, ודחה דברי המשמרת שלום סי' כד שחושש בה), וכיה ברשימות חוברת קנו עמ' 9.

85 ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.
86 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 123, 121.
87 משיחת שי"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות קודש תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.
88 שו"ע אדמוה"י סי' תצד סעי' יא.
89 אף שפסוק 'שמעי בפני-עצמו אסור לאומרו ב' פעמים,

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרכז

ערב שבת-קודש
פרשת דברים / חזון
ג' במנחם-אב ה'תשס"ו

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

לזכות
האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן-יודא, ר' יוסף-יצחק, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

לוח השבוע

מתחילים כבר מתשעה באב ואילך.⁸²

יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב.⁸³

כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלכנה דווקא במוצאי תשעה באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור – לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתעוררות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועיניים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התועדויות בפרט ביומן זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים חודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה – חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים".⁸⁴

"אם יתעכב חסוֹשֵׁלוֹם משיח בימים הבאים, משיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי

ראה לעיל ע"י ציון 34).

לאחר מנחה⁷³, (קודם השקיעה⁷⁴) מניחים תפילין דרבנתיים⁷⁵ ואומרים קריאת-שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁶.

סיום הצום באזור המרכז – בשעה 20:03 בערב⁷⁷.

מוצאי הצום: "כמדומה, שבלייל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה⁷⁸. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁷⁹. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁸⁰, ומקדשין את הלבנה.

יום שישי

י' במנחם-אב

עדיין אין אוכלים בשר ואין שותים יין, וכל הדברים הנוהגים בתשעת הימים⁸¹ [כולל ברכת שהחינו] אסורים עד חצות יום העשירי באב (12:47 באזור המרכז), אבל (בקביעות זו) מותר להסתפר ולכבס ולהתרחץ לכבוד השבת⁸¹.

אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (רט"ו באב)

(78) "לא שמעתי זה בפירושו, אבל למדתי מהנהגת מוצאי יום-הכיפורים" – ספר-המנהגים.

(79) כמו במוצאי יום-הכיפורים – אניק חלק כ עמ' רפד.

(80) אודות שהחינו – שעיית סיי תקנח ס"ק ב. וראה נטעי גבריאל סיי פח ס"ק כט.

לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תשי"ל, החלו ה' לומר בנכחות הרבי י"כ אלוקים יושעי ציון, והרבי נוף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיע?" באומרו שזה דבר טוב, אבל עיף שויע צרך להמתין עד מחר בצהריים. ועדיין אירע במוצאי ת"ב תשל"ב (שיחות קודשי תשל"ב ח"ב עמ' 596). ולהעיר **ממנהג העולם** לומר ולקדש "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח ידבר בעתו). נטעי גבריאל מפיט הערה ז וסוף פרק 19.

(81) עכ"פ במקום הצורך – ראה נטעי גבריאל סיי ס"ב ובהערות.

(82) כהוספה על האמור בשיי סוף תענית בזה, משמעות המנייא או"ח הלח – ליקוטי-שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה יבנתם סימן, עייש.

(83) "ועיניו תהיה מעלה נוספת – שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב)... שיכפול קשור עם הגאולה" – יהונתן-עובדין תשמיט ח"ד עמ' 94.

(84) ממכתב מוצאי ת"ב תשד"מ – ליקוטי-שיחות כרך לט עמ' 229.

(73) הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל ע"י ציון 43) רק תפילין דרשיי. למנחה הניח שוב תפילין דרשיי, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דר"ת, ואחריהן תפילין דשימשה-ארבא וראב"ד.

(74) ראה פסקי הסיידור אות נג. קובץ "אהלי שם" גיליון ז, עמ' רלח. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין – יניח גם אחרי השקיעה.

(75) לצעם ההנחה בתי"ב – "מספורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת-שלום סי"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" – ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיני תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

(76) ספר-המנהגים, והאמירות – ה"ה מכלל סדר היום.

(77) ביומן פורים תשכ"ה של הרה"ח ר"ל שיי גרונר מובא, שאמר הרבי שניתן להקדים את התחלת תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים (ובלבד שלא יסיימו לפני צאת הכוכבים – מטה אפרים תר"כט. וגם יחזרו לומר ק"ש אז). ולכאורה זה נכון גם לתי"ב. אבל בפועל לא נהוג כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו. ונפקא-מינה כשיש זקנים או חלשים וכו' בביהכ"ס.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ג' במנחם-אב ה'תשס"ו – י' במנחם-אב ה'תשס"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ג' במנחם-אב	הלי ממרים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי מלכים פרק ב.	מ"ע קעד. מל"ת שיב. שיג.
ש"ק	ד' במנחם-אב	פרק ג-ו.	פרק ג.	מל"ת שוח. שיט. מ"ע רי.
א'	ה' במנחם-אב	פרק ז. הלי אבל.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ד.	מל"ת קצה. מ"ע לו.
ב'	ו' במנחם-אב	פרק ה-ח.	פרק ה.	מל"ת קסח.
ג'	ז' במנחם-אב	פרק ו-ח.	פרק ו.	מל"ת קסו.
ד'	ח' במנחם-אב	פרק ט-יא.	פרק ז.	מל"ת קסו.
ה'	ט' במנחם-אב	פרק יב-יד.	פרק ח.	מל"ת קסו.
ו'	י' במנחם-אב	הלי מלכים ומלחמותיהם.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע קעג. מל"ת ששב. שסד. ששג. שסה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ג' באב	3:28	4:08	4:56	5:58	9:18	12:47	1:21	7:40.7	8.07
ש"ק, ד' באב	3:30	4:09	4:57	5:59	9:18	12:47	1:21	7:40.0	8.07
א', ה' באב	3:31	4:10	4:58	5:59	9:20	12:47	1:21	7:39.3	8.06
ב', ו' באב	3:32	4:11	4:59	6:00	9:20	12:47	1:21	7:38.5	8.05
ג', ז' באב	3:33	4:12	5:00	6:01	9:22	12:47	1:21	7:37.8	8.04
ד', ח' באב	3:35	4:13	5:00	6:01	9:24	12:47	1:21	7:37.0	8.03
ה', ט' באב	3:36	4:14	5:01	6:02	9:24	12:47	1:21	7:36.1	8.03
ו', י' באב	3:37	4:15	5:02	6:03	9:24	12:47	1:21	7:35.3	8.02

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות. ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין. *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
דברים	7:03	8:19	7:18	8:21	7:11	8:22	7:20	8:20
ואתחנן	6:58	8:12	7:13	8:15	7:06	8:16	7:15	8:13

עורך ראשי: **מנחם-מענדל ברוך** • עורך: **שניאור-זלמן רודרמן** • הגהה: **יוסף-יצחק אולידורט**
 מו"ל: **מכון ליובאוויטש** שעי' צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: **הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב**
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169
 אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

באב"62.

מנחה:

תפילת מנחה – בשעה מאוחרת יחסית.⁶³
 'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) – נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה.⁶⁴

מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶⁵). שיר-של-יום⁶⁶. אין כאלוקינו⁶⁷, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁶⁸. וענייני בית הבחירה⁶⁹) השייכים לשחרית⁷⁰. ואחר-כך⁷¹ סדר תפילת מנחה: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'יחיל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר

ב"דרשו ה' בהמצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בכונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁷². שכח 'נחם' – אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח – אינו חוזר.⁷³ שכח 'עננו' – יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'היו לרצון'⁷⁴.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בכונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". (או נשיאת כפים – לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק⁷⁵). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום⁷⁶ (ופרקי המשניות דיארציט או אבל, כרגיל –

62 ספרהמנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באגיק חלק יא עמ' 50.

63 ספרהמנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמוה"י סימן קכט. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ס"י תקני"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כורייזן מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכ"החיים ס"י תקני"ט ס"ק יט הביא מסי' פתחיעולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל שי גרונר).

64 כדאיתא בספרים (מטה'משה ס"י תשנ"ו, אליהרבה ס"י תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש – 'התועדות' תשמיט ח"ב עמ' 460.

65 ודלא כמנהג-ברורה ס"י תקני"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ס"י תקני"ה ס"ק ג, ובספר 'נטע"י גבריאל הל' בין-המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב – סימן יט) בענין זה.

אך כיוון שאין כאן עניין להשלמת רמ"ח אברים (כבקי"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום), אין לחזור תיבות י"ח; אלוהים אמת"י (ראה אגיק חטי"ז עמ' רצד). וצריך ביאר מ"ט חזר אצלנו השי"י 'היא אמת' בקי"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שהמצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברים.

66 לגבי אמירת 'בית יעקב', כהוראה בסידור אדמוה"י בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל

בהוראה לומר שיר-שליים. אמנם בשעה-הכולל (פי"א סעיף כג) הביא מסי' סד היום, ש"בית יעקב" הוא מעניין שיקבל הא"ל תפילתנו, ויהיו דברי אלה אשר התחננתו קרובים אל ה"י, וגם שיר המעלות שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמוה"י ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שגמר תפילתו ואמר אשרי ובה לציון וגם קדיש תתקבל – שייך לומר ויהיו דברי אלה אשר התחננתני", עכ"ד. וא"כ, לכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחרי שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע.

67 מתחילים כרגיל "קוה אל ה"י, עד "את עמו בשלום". ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כשכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) **זשחרית**.

68 לכאורה, את שיעור התיניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 35, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 68 (ככל שביררתך, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסוימים לפני שחרית **לא היה** השיעור היומי).

69 ראה ספר-השיחות תנשי"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום). אך בשיעור הרמב"ם היומי, ההוראה במורה-שיעור, המונה, היא ללמדו (רק) במוצאי תשעה באב. (ראה 'התקשרות' גיליון כח עמ' 16, גיליון לו עמ' 15 וגיליון נב עמ' 16).

70 ראה גם אגיק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חתי"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמוה"י ס"י קנה ס"יא, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הללמים ביום.
 71 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום **התענית** הזה'). ראה הדעות בה פסקי תשובות ס"י תקס"ה ס"ק א.

72 הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אול"כ תשרי עמ' רז. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

ייהפכו לששון ולשמחה

"ששון" ו"שמחה" הם שני קווים מנוגדים שמתחברים זה עם זה על-ידי קו שלישי, על-דרך המעלה של בית-המקדש השלישי □ בית-המקדש הראשון היה בזמן של גילוי וגאולה ובית-המקדש השני היה בזמן של גלות □ ואילו בית-המקדש השלישי הוא למעלה משני הקווים של גלות וגאולה ולכן יהיה נצחי □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. התועדות זו מיוסדת על דברי כ"ק מו"ח

"ציון כמשפט תפרה"¹. מאמר זה ישנו גם בא' ה"ביכלאך", שבו נמצאים מאמרים מהשנים תקע"א (ותחילת) תקע"ב, ובניהם גם מאמר זה, אודותיו נרשם שנאמר "אור ליום ב' ערב ט' באב וויטעבסק"².

למאמר זה נוספו הגהות מכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, הגהות אלו הן משני זמנים: ישנן הגהות הצמח-צדק על המאמר הנדפסות בליקוטי-תורה, שהגהות אלו הן מלפני שנת תר"ח (שהרי בשנת תר"ח היתה הדפסת הליקוטי-תורה), וישנן הגהות משנת תרכ"א – חמישים שנה מאז אמירת המאמר³.

ומכיוון שכבר דובר שילמדו בכל שבוע את הליקוטי-תורה דשבוע זה, ה"חסיד'ישע

א. התועדות זו מיוסדת על דברי כ"ק מו"ח
 אדמו"ר' בשם אדמו"ר הזקן, אורות ה"פתקא אשר משמי שמיא נחיתא", שבכוחה של התועדות חסידית לפעול יותר מפעולתו של המלאך מיכאל ("וואס א חסיד'ישע פארבריינגען קאן אויפטען, קאן מלאך מיכאל ניט אויפטאן").

ומכיוון שבשבוע זה צריך להיות עניין הנוגע לציבור גדול של בני ישראל⁴ – הרי אם יצליח המלאך מיכאל לפעול זאת, תהיה ההתועדות בבחינת תוספת; ואם, מאיזה טעם שיהיה לא יפעל זאת מלאך מיכאל – תפעל זאת ההתועדות, ויהיה הכל בטוב הנראה והנגלה.

ב. בליקוטי-תורה פרשתנו ישנו המאמר ד"ה

[ראה גם מכתב י"ב מנחם-אב שנה זו (איגרות-קודש ח"א ריש עמ' שכב)] [ולאח"ז בסה"מ אוה"ת פרשתנו (כרך 1) ס"ע ב'קעג ואילך ובסה"מ תקע"א עמ' דנה ואילך]. וראה בפתח-דבר שם (כנדפס גם באה"ת שם בהערה).
 6 נדפסו בקונטרס הג"ל, ולאח"ז באוה"ת פרשתנו ס"ע כח ואילך.
 7 שיחת ש"פ וישב, מה"ח סבת ס"ה 'תורת-מנחם – התועדות ח"ג עמ' 173 ואילך).
 וש"נ.

1 איגרות-קודש שלו ח"ג עמ' תיג. וש"נ.
 2 ביום השלישי (ו' מנחם-אב) שלאחרי שבת זו התקיימו באה"ק הבחירות ל"כנסת", וכנראה הכוונה שבין הרשימות המתמודדות היו כאלה המנגדים על השם תורתו ומצוותיה [ראה גם מכתב כ"ד תמוז שנה זו (איגרות-קודש ח"א ס"ע רעט)]. וראה גם לקמן ס"ז ואילך (המור"ל).
 3 בתחילתו.
 4 וראה גם לקמן ס"ז ואילך (המור"ל).
 5 יצא-לאור בקונטרס כפ"ע בשנה זו – תשט"ו

פרשה" – מסתמא כבר למדו כולם את המאמר, ובפרט שה"חסיד"י שפרשה" דשבוע זה היא קצרה. ולכן, אומר עתה את המאמר בקיצור.

ג. אודות⁸ שבת זו (שבת חזון) ישנו פתגם⁹ מהרב הקדוש ר' לוי-יצחק מבארדיטשוב נ"ע, שבשבת חזון מראים את בית-המקדש השלישי – "חזון" מלשון ראייה – אלא שראייה זו היא מרחוק, וזהו העניין ד"שבת חזון".

על-פי זה תובן השייכות דשבת חזון לפרשת דברים, שהקביעות דשבת חזון היא תמיד בפרשת דברים:

בפרשת דברים מתחיל "משנה תורה". ואף שהתורה היא "תורה אחת", מכל-מקום, נשתנה¹⁰ משנה-תורה משאר החומשים, בכך שמשנה-תורה נאמר לדור שנכנס לארץ-ישראל, ולכן היה צורך להבטיח ("באווארענען") עניינים מסוימים כו', שקודם לכן לא היה צורך להבטיחם.

החילוק בין דור המדבר לדור שנכנסו לארץ הוא, שדור המדבר היה "דור דעה"¹¹ והיו במדריגתו של משה רבנו, שהיתה לו ראייה באלוקות. אבל הדור שנכנסו לארץ, שהיתה להם כבר שייכות לגשמייות – במילא היה חסר אצלם בעניין הראייה באלוקות, ואצלם לא היתה אלא שמיצה, כמו שכתוב "ועתה ישראל שמע וגו'"¹² (שמדריגת הראייה שפעל משה רבנו בדור שנכנסו לארץ לא היה אלא ראייה מרחוק וכו').

החילוק בין ראייה לשמיעה הוא¹³, שכאשר רואים דבר הרי זה בלי גבול, אין בזה שום מצרים והגבלות, דהיינו ששום עניין לא יזיז

אותו ממקומו שיתעוררו אצלו ספיקות בדבר, כיוון שהוא עצמו ראה זאת. מה-שאינ-כן שמיעה, כאשר שומעים דבר, הרי אף שבשעת מעשה מתקבל אצלו ("וערט אפגעלייגט ביי אים") הדבר ששומע, מכל-מקום, על-ידי קושיא ייתכן שהעניין ייסתר אצלו, והרי זה מורה, שגם בשעה שהדבר היה מונח אצלו, היה העניין אצלו באופן מוגבל¹⁴.

ולכן במשנה-תורה, שנאמר לדור שנכנסו לארץ, שאצלם היתה רק מדריגת השמיעה באלוקות – היה צורך לצוותם אודות עניין המסירות-נפש והדומה, שלדור המדבר לא היה צורך לצוות ולהזהיר על כך¹⁵.

ואף-על-פי-כן, אף שהדור שנכנסו לארץ היו במדריגת החתונה יותר מדור המדבר – היתה בהם מעלה שלא היתה בדור המדבר. ולכן נאמר בדור המדבר¹⁶ "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה וגו'", דקאי על שילה וירושלים¹⁷, לאחר שכבר נכנסו לארץ-ישראל דווקא.

והטעם הוא, כיוון שעל-ידי הירידה גופא, שהתחילו להתעסק עם דברים גשמיים בירידת המדריגות – דווקא על-ידי זה מתמלאת אמיטית הכוונה, בניין המנוחה והנחלה.

ונמצא, שהעניין דשבת פרשת דברים, התחלת משנה-תורה, מורה על התכללות שני עניינים הפכיים: (א) זוהי ירידה גדולה, (ב) על-ידי ירידה זו – דווקא על ידה נעשית אמיטית העליה.

וזהו גם כן העניין דשבת חזון, שגם בו ישנם שני הפכיים: מצד אחד הרי הוא ב"תשעת הימים"¹⁸, ויתירה מזו, הוא השבת שלפני תשעה באב, זמן החורבן. אבל מצד שני, הרי

8 סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באיריש), ונדרס בלקו"ש ח"ב עמ' 357 ואילך. במהדורות זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

9 ראה רשימות הצ"צ לאיכה עמ' 45 (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צו) [ושם ניתוסף גם משל על פתגם זה (מהנחה בלתי מוגה). וראה לקו"ש חל"ט עמ' 8 ואילך. ושי"ג].

10 ראה מגילה לא.ב. לקו"ת במדבר יז.ג. ושי"ג.

11 ראה ויק"ר פ"ט א. במדבר"ר פ"ט. ג. ושי"ג. וראה גם לקו"ת שלח לו.ב.

12 ואתחנן ד.א. וראה לקו"ת ר"פ ואתחנן.

13 המשך וככה תרל"ז פל"ג. ובכ"מ.

הגבלה⁵⁴, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה⁵¹ (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

אמירת תהילים וחומש דהת"ת היום: רק לפני מנחה⁵⁵ ואילך (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

לימוד הרמב"ם היום: רק במוצאי היום⁵⁶.

לימוד ענייני בית-הבחינה היום: אחרי חצות היום⁵⁷ (השלמה – מצאת-הכוכבים).

עד חצות היום⁵⁹ (12:47 באזור המרכז), אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁶⁰. ואין יושבין על הספסל⁶¹.

כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה

בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ו'אין כאלוקינו'. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁵⁰.

אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁵¹. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות⁵².

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב שיודיענו שתשעה באב היום⁵³.

שיעורי תורה⁵⁴:
אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה

הטוהר (ראה בכפר חבי"ד גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-גבריאל שם סי"ד).

50 אצל אדמו"ר מהורשי"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון שיהתחילו בשעה 8, לא יאוחר מ-8:30" (רשימות) חבי קנה עמ' 7], הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי-תשובה ר"ס תקני"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב שלא להשיכים, בעניין שישוה באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר-המנהגים עמ' 48.

51 בספר מהרי"ל – מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאו, ביובא לציון, אומרים יואני זאת בריתי. וצריך בירור מנהגנו בזה.

52 שו"ע סי' תקני"ד סי"ב ומשנה-ברורה שם.

53 נשים וראיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-שליש, 'אין כאלוקינו, חומש דתתית' ומה שהורה להן (הרב) ענייני בית הבחינה' – מייד אחרי חצות היום.

גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרשיי – כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

54 ראה לעיל ציון 35.

55 מפתחות הלשון בספר-המנהגים 'יכול השיעורים השייכים לשחרית' ניתן היה להבין שהכוונה גם לתהילים, אבל מהמסופר בסי' המנהגים על אדמו"ר מהורשי"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי בשבי' יתורת מנחם – מנחם ציון ח"א עמ' 312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה משום שתהילים ענינו גם נעימות וזמירות שהוא ענין של שמחה, ומקשר זאת עם אמירת תהילים בתי"ב, ע"כ. ולפי"ז מתירין תהילים במנחה רק בגלל 'יסדר היום', ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכו"ב. ועיי"ש.

56 כן הוא בימורה שיעורי' לרמב"ם (מוגה). ואולי כיוון שלא רצה הרבי להקל בדין תי"ב, קבע מראש שילמדו זאת בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר "השלמה" (משא"כ חתי"ת, כמבואר באג"ק כרך יג עמ' שלא), אף שבכל יום עיקרו ביום דווקא כמי"ש בסה"ש ששמי"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.

57 והעירני ח"א, שאולי כיוון שמותר ללמוד ענייני בית-הבחינה אהה"צ – ניתן יהיה גם לסיים או מסי' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה מהן צוינו לעיל בהערה 32) לא נזכרה בפירוש בעניין הסיום היום אלא מסי' מויק (אלא שברוב המקומות הלשון "בלימוד המותר או ע"פ שו"ע"י וכד').

58 ס"ה"ש תנשי"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בליקוטי-שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חתי"ת, רמב"ם ובי"ב הבחינה, עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בתי"ב (אף שמדינתא ניתן היה לאומרם בבוקר, מצד צער, או מדין "להו"ט אחר התורה", או מצד "יסדר היום", אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה – ראה נטעי-גבריאל ה"ל אבילות ח"ב פרק קו הערות ה"א). ואולי מפני שענייני בית-הבחינה הם בגדר "בניין בתי" שיעור זמנו לפני תום יום תי"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

59 בתורת-מנחם – התוועדות' תשי"א שבהערה 27: "כפי שראיתי על הרבי – הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה נכרת עלינו מתחיות ועצבות".

60 וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, ומאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת סי' תקני"ט סי"ק).

61 לוח כולל-חבי"ד, על-פי שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

רק עד קשרי האצבעות³⁶. אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³⁷.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³⁸ עד למחרתו³⁹.

בשחרית⁴⁰ אין מניחים טלית ותפילין⁴¹. אין אוזנין את הציציות בברוך-שומר ובקריאת-שמע⁴².

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה⁴³.

הש"ץ⁴⁴ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חזור ואומר 'עננו'

ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחזרת: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁵.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁶ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴⁷. הפטרה בירמיהו (ח, ג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁴⁸.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית גם במנחה³¹.

אמירת ב"ה הקינות⁴⁹. אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם

הערה 30.
36 ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "יכן הורה גם כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלשות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשט רק עד קשרי אצבעותיו" – אג"ח ח"ג עמ' קמז, עיי"ש. וראה לעיל הערה 22.

37 לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע אדמו"הו"י סי' תרי"ג סי' ג.
38 סידור אדמו"הו"י, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא-טריא בזה בספרים שהובאו בשדי-חמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בן-המצרים סי' ט"ק ט [בהוצאת קה"ת: כח ד' עמ' איתשטי"ה] – ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

39 הוראת הצמח-צדק בשם רבנו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.
40 ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 35), הנהוגים לומר פרק תניא לפני התפילה (שה"ש תשמי"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ). ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246. "על הסדר, או באופן אחר", יאמרו זאת גם היום (ועדף ללמוד מעניינא דימא, כמו באגה"ת פ"ז).

41 לוח כולל-חב"ד, משולחן-ערך סימן תקניה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ח) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרוגל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משנ"ב תקניה ס"ק ב

מס' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. ועיי"ש.
בישיבת תו"ת בצרפת נמנעו – עד צנות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (וכ"כ בלוח דבר-בעת) אבל בדי"כ לא נפוץ בין אנשי להיזהר בזה.
42 מנהג העולם, נטע"י גבריא"ל פניח סכ"ב ושי"נ.
43 משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע – ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות' חוברת ד עמ' 6. הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – והלק מהווידאו): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח-צדק. בשנות הלמ"ד היה מביא סידור וקנות ועוד משהו. בשנים תש"ל"ב ותש"ט עיין בסידור. בשנת תש"ל"ה עיין גם בקינות.

44 ראה לעיל הערה 22 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

45 לוח כולל-חב"ד, צום גדליה.

46 מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי-תשובות ס"י תקס"ה ס"ק ז.

47 וכן נהג הרבי (בשנת תשנ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים ערך ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"הו"י (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו סי' רכ"ב סי"ב וי"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה תנאנא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסבורות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם).

48 רמ"א סי' תקנט ס"ד.

49 לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטע"י גבריא"ל פרק סא סעיף יב, ושי"ט). כמדומה שחורים פומון 'אלי ציון' רק בסופו. אין אומרים את הקינות שחבורו בדורותינו לזכר קדושי

על-ידי ירידה זו דווקא תהיה תכלית העלייה, כאמור בשם הרב הקדוש הרב ר' לוי יצחק מבארדיטשוב נ"ע, שבשבת חזון מראים את בית-המקדש השלישי, שהוא למעלה מאלו שלפניו, ייבנה במהרה בימינו על-ידי משיח צדקנו.

על-ידי ירידה זו דווקא תהיה תכלית העלייה, כאמור בשם הרב הקדוש הרב ר' לוי יצחק מבארדיטשוב נ"ע, שבשבת חזון מראים את בית-המקדש השלישי, שהוא למעלה מאלו שלפניו, ייבנה במהרה בימינו על-ידי משיח צדקנו.

מונבחים אנו שנעקבתא דעקבתא דמשיחא, שהוא הזמן שבו אנו עומדים עתה, יהיה טוב הנראה והנגלה, וילמדו תורה ויקיימו מצוות מתוך מנוחה והרחבת הדעת

ד. והנה, מכיוון שעניינה של שבת זו הוא חיבור שני הפכים – הרי זה נעשה על-ידי קו השלישי, שלמעלה משני הקווים, שלכן כולל בתוכו את שני הקווים (כמדובר לעיל במאמר¹⁹).

וזהו גם עניינם של ג' בתי-המקדש: בית-המקדש הראשון – היה בזמן שלמה, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא"²⁰, גילוי מלמעלה למטה, זמן של גאולה; בית-המקדש השני – היה בזמן ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"²¹, בדרך מלמעלה למטה, זמן של גלות, ועל שני בתי מקדשות אלו נאמר²² "יחיינו מיומיהם". ואילו בית-המקדש השלישי – עליו נאמר

ד. אמרו רז"ל²⁴: "כל ישראל ערבים זה בזה". ומה מוכן – אפילו מצד הפירוש הפשוט שבו, ובפרט מצד הפירוש הפנימי המבואר בחסידות²⁵ שכל בני ישראל "מעורבים זה בזה", כיוון שכל בני ישראל הם "קומה אחת שלימה"²⁶ – שכאשר יהודי מתעורר בתוספת התחזקות בתורה ומצוות, הרי זה פועל על כל בני ישראל בכל קצווי תבל.

וכידוע²⁶ המשל בזה, שכאשר אבר מסויים חולה, הנה על-ידי זה שמקוים דם באבר אחר,

18 נוסף על היותו ב"שלושת השבועות" (מהנחה בלתי מוגה).
19 לעיל ע' 236.
20 זח"א קג"א. רכג"א-ב. ועוד. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.
21 מגילה יד, א. וש"נ.
22 הושע ו, ב ובפרש"י.
23 ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתורה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.
24 שבועות לט, סע"א.
25 לקו"ת בהעלותך לג, ג.
26 שם ר"פ ניצבים.

14 וע"ד שמצינו (ב"ב יט, ב) דברר המקבל טומאה, ש"אינו חוצץ בפני הטומאה" (בכמה דינים). והיינו, שאף שעתה הוא טהור, הרי עצם העובדה שבאפשרותו להיות טמא, פוסלתו מלהצוץ בפני הטומאה. (ראה שיחת ש"פ חו"ב ס"ו, לעיל ע' 165 וש"ג). – מהנחה בלתי מוגה.
15 ראה תניא ספכ"ה.

16 פ' ראה יב, ט.
17 מגילה יא, א. וש"נ. ירושלמי מגילה ספ"א. הובא בפרש"י עה"פ. וראה גם זח"ב רמא, א. רמב"א.

מתרפא גם אבר זה. ולכן, בשעה שיושבים יהודים יחד בהתעוררות, ובפרט בהתעוררות חסידיית מתוך שמחה של מצווה – הרי זה פורץ את כל הגדרים²⁷, ופועל בכל בני ישראל בכל קצווי תבל.

ואין זה בסתירה לעניין הבחירה, שכל אחד צריך לבחור בעצמו בטוב – כי, הפעולה הנ"ל אינה אלא הגברת הצד הטוב על הצד דלעומת זה, וכאשר מגבירים את הצד הטוב, אזי בוחר הלה בעצמו, בבחירתו החפשית, בטוב, כפי הקב"ה מייעץ "ובחרת בחיים"²⁸.

ועל-דרך שציינו ברמב"ם²⁹ בעניין "מי שהדין נותן שכופין עליו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש... (ש)מכין אותו עד שיאמר רוצה אני" – ש"מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות (וכפתגם אדמו"ר הוקם³⁰ שיהודי אינו רוצה וגם אינו יכול להיות נפרד ח"ו מאלוקות), ויצרו הוא שתקפו, וכיוון שהוכה עד שתש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גירש לרצונו", כיוון שאז נתגלו רצונו ובחירתו ש"ו, שיהודי מצד עצמו בוחר בטוב.

ובזה יובן מאמר רז"ל³¹ "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" – שהכוונה בזה אינה לחולה בגשמיות דווקא, אלא גם לחולה ברוחניות – דלכאורה³², הרי זה בסתירה למאמר רז"ל³³ "הכל בידי שמים חוץ מיראת-שמים"? אלא העניין הוא כנ"ל, שפעולתו של ה"חכם" היא לכפות את האדם ולהסיר ממנו את אונס היצר-הרע, ואזי בוחר הוא בטוב בעצמו.

ונוסף לזה: המדובר במאמר אדמו"ר האמצעי הנ"ל הוא בנוגע לגזירות של גוים, שבזה אין חילול השם, כיוון שהגויים הם "כגרון ביד החוצב"³⁷; מה-שאין-כן כשמדובר בגזירות של בני ישראל³⁸, שבזה ישנו חילול השם – אין הדבר כדאי כו'.

והעיקר הוא – שרוצים אנו, ומוכרחים שכן

27) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
 28) ניצבים ל'ט.
 29) הל' גירושין ספ"ב.
 30) ראה איגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד עמ' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם עמ' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
 31) ב"ב קטזא, וראה גם שו"ת חת"ס האר"ח סקס"ו.
 32) ראה גם "תורת-מנחם – התעוררות ח"א ס"ע 62 ואילך.
 33) ברכות לג.ב. וש"נ.
 34) תצא כד,א.
 35) ראה גם איגרות-קודש כ"ק אדמו"ר ח"ז עמ' ג.
 36) נדפס במאמרי אדהא"צ קונטרסים עמ' רסג ואילך. וש"נ.
 37) ע"ד לשון ה'ה' – שיעיהו יטו. וראה זח"א לו, א.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נח סע"א)³¹.

גם במשך המעט-לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המותרים ללמוד ביום זה)³².

"בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום (12:47 באזור המרכז) – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית³³ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"³⁴.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁵. אין נוהגים לישון על הארץ או לשים אבן תחת הראש³⁶. שחרית: שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב –

וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר³⁷. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן³⁸.

בספר-המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הוכאו הדברים כדי שלא ירבו באבילות יותר מדאי³⁹.

אחר הקינות – 'אתה קדוש, קדיש שלם ללא תתקבל. עלינו, קדיש יתום'⁴⁰. אבל בתוך ה'שבעה' רשאי ללכת לבית-הכנסת בלילה ובוים עד גמר הקינות⁴¹.

(וראה להלן, לאחר תפילת שחרית, פרטי אסור 'שאלת שלום' בתשעה באב). תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'⁴² – הייבים תלמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"⁴³.

26) רמ"א ס"י תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובמנהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.
 27) וראה 'תורת-מנחם – התעוררות ח"ב עמ' 262: "בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'...".
 28) לוח כולל-חבי"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ ס"י תקנ"ט ס"ו.
 29) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.
 30) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"חמד, אסיפת-דינים, מערכת בין-המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג וכו"ו, בכל השנה. ראה טוש"ע ודאדמו"ר או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם" – ספר-השיחות תשי"ג עמ' 574 (וכ"כ בילקוט יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יו. וע"פ שו"ת שבסוף הספר ס"י יו. ועיין ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון ט"ט עמ' 17). וראה ליקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תש"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמצום-צדק' על מגילת איכה.
 31) בספר-השיחות תשי"ג עמ' 547 הערה 63 מובא ש"יביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בבניאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' וצום החמישי (על-דרך

שבכל יום אומרים שירו של יום וכוונת-בזה). פרשת היום: מלכים ב' כה,א-כא. ירמיהו לט,ב-ד. נב,כ"ב. דברי הימים ב' לו,י"ד.
 31) ספר-המנהגים.
 32) ספר-השיחות תשי"ג עמ' 579 הע' 189 (ועד"ו בכ"מ, כנון ליקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כה עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנשי"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733).
 33) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.
 34) א"י חלק י' עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמי"ח סיים הרבי במנחה דתי"ב את המשניות דמו"ק, היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות' חוברת קנו עמ' 8 כתב ע"ז 'איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שהיה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".
 35) בספר-המנהגים עמ' 46 והערה 11 מסופר, שחזרו על המאמר גם בליל ת"ב אף שאינו עוסק בענייני דיומא. ולהלן שם בעמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וצ"ע בהאמור ברשימות' חוברת ד עמ' 6, ש"כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לומד פעם דא"ח בתשעה באב, "יכנראה למיגרס בעלמא" [כ"כ המאירי מו"ק כא,א, בקשר לדברי מוסר]. ועד"ו במש"כ בסי' 'לשמע או"ן ס"ע רטו. ומי"מ רצו ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל

את הביצה אחרי ברכת המזון¹⁹ [וכנראה לא נפרץ בין אנשי להקל בזה].

יום חמישי

ט' במנחם-אב – תענית²⁰

ביום רביעי לפנות ערב, חולצים נעליים

ומסירים את הפרוכת⁹ [וכיסיי הבימה ועמוד-הש"ץ].

בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובר או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה²¹.

מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר²².

יושבים²³ על הארץ²⁴ (בהפסק איזה דבר²⁵)

19) בנטעי-גבריאל פניא סייט כי שאומרים לפני ברהמי"ז על נרות בבל. וכמדומני שאין מנהגו כן, אלא אומרים שיר המעלות; כההוראה הכללית בכל זמן שא"א תחנון (היום יום י' אדר-א' וסי' המנהגים עמ' 22. ואין מוסיפים על האבלות יותר מהמכורה. ואולי אדרבה, יש בזה משום עידוד כבכיים).

20) בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד סי"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי-גבריאל בין-המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אג"ש שאינם מקריים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבש"יית הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה רק ב) לבריאים (שבגלל המנהג ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת פרס" דווקא בימנהגי בין המצרים (ותענית ציבור); (בסוף ישימות על מגילת איכה) להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר-המנהגים עמ' 45, כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצי"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי בדי צומות [=שבצומות האחרים לכוי"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לעניין זה, שמי שאכל בשיעורין בכל התעניות קרא יעוניה ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמי"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד סי"ק ובשם הגר"ש אויערבך, הובא גם בשי"ש הכלתה בהערות סי"פ לט). וראה קובץ אהלי שם גיליון 3, עמ' קח.

חולה וקטן האוכלים סעודה בתי"ב, אומרים [שיר המעלות – כיוון שא"א תחנון] יחם' ברהמי"ז רק לאחר הרחמן, כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער-הכוכב פלי"ד סי"ט, נטעי-גבריאל פרק סו סעיף יא ושי"ט).

21) עיין שערי-תשובה ואחרונים בסימן תרי"ד. דרכי-חיים-ושלום סי"ק תרע"ג – ספר-המנהגים עמ' 46.

22) שו"ע סי' תקנ"ט סי"ג, וראה ימנהג ישראל תורה שם סי' ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד השי"ץ, כשיש יחויב, מדליקים היום וגם מח כרגיל. [בקיצור שו"ע סי' קכד סי"ב ובמשני"ב סי' תקנ"ט סי"ג, מא"ר בשם מהר"י"ל, כתבו יא"אין מדליקין נר נר, רנ"ב; מדובר על "נר אחד" שהורית ונר אחד ערבית. ובשו"ת תפילה, אבל במהר"י"ל סי' רמז איתא: "נהגו שלא להדליק נר בביהמ"ד בטי"ב באב כ"א נר אחד [ובשינויי נוסחאות בעמ' רנ: בי נרות] לחז"ן וראה כה"ח סי"ק כ.

כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית. וכן צ"ב אם יש הבדל בין ה' נרות כשיש יחויב' (יש בו תועלת לנשמה), לבין הנהוג כשאין יחויב' בי נרות [שו"ע הקצר סי"פ כד] שהוא (רק) לכבוד ביהמ"ד. בלוח כולל-חב"ד לא נעתק הנושא כלל, וכנראה הוא כני"ל].

מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג סי"ד.ה. ורצוי לנעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, שם). במטה-אפרים שם כי שהנטול בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפי"ז ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר.

דברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמוה"ז סי' תרס"ו סי"א ביוהכ"פ, ודין ט"ב זה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש סי' ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, אין לוקחים זוג לקוואטרי (ראה גם בנטעי-גבריאל ח"ב פרק פא סי"ז והערה כ).

23) היינו לא רק שלא יישב על הפסל, אלא שיש לקרוא איכה וקנינת לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בסי' ימנהג ישראל תורה שם סי"ק ה' מסי' ינהג כצאן יוסף, ומשמעות הרוקח, מהר"י"ל, כל-בו וסדר-היום, עיי"ש.

24) באבילות ובתשעה-באב, ישב הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' פטחים (וכן דעת בעל ימנחת שלמה' בסי' הליכות-שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ ישורון גיליון יד עמ' תשפ"ו, וצי"נו שם שזה דלא כמהר"ם בסי' דע"ת יו"ד סי' שפ"ו סי"ב). על מושב הרבי במכונית היו מניחים דף עץ.

25) לוח כולל-חב"ד. וראה לעיל הערה 17.

9) באג"ק חס"ז עמ' יב מופיעה ההוראה לנהוג [ן (רק) כשה'יחויב' עובר לפני התיבה. אבל בפועל בבית חיינו מדליקין ה' נרות גם לשבת ויו"ט וכו', ואולי מפני שה'יחויב' אומר אז קדיש, וע"ע. 10) בל-בו סי' יז בשם הרא"ש כתב שמדליקים נרות בבית הנכנס לפני שייכנס אדם להתמלל שם, וזר למקדש. בסי' כד הקטח מביא לזה סמך מהפסוק וישעיהו כד, 10) "באורים כבוד ה'". במדב"ר וד, 10) הובא בש"ל"ה ס' תמיד "עניני תפילה" (נדפסו אמשטרדם רנ"ב, רנ"ב) מדובר על "נר אחד" שהורית ונר אחד ערבית. ובשו"ת מכתב סופר (למורה"ר שמעון סופר מקראקא, ח"ב סי' א) כתב בארוכה בנושא משמעות הנרות (ועוד עניינים בביהמ"ד, זכר למקדש.

יהיה, שבעקבתא דעקבתא דמשיחא, שהוא הזמן שבו אנו עומדים עתה, יהיה טוב הנראה והנגלה, וטוב הנראה והנגלה פירושו – שלא יהיו שום גזירות כלל, וילמדו תורה ויקיימו מצוות מתוך מנוחה והרחבת הדעת.

ז. בהלכות העוסקות במלך המשיח, כותב

כאשר הולכים בדרך של אהבת-ישראל, שהוא מצוותו של הקב"ה – הולכים בשליחותו של הקב"ה, וממילא יש כוח לפעול גם עניינים שאפילו מלאכים אינם יכולים לפעול!

– קאי על הזמן ד"בן דוד" שאז יהיה עדיין תערובות, ואז תהיה פעולת משיח ש"יכוף כל ישראל".

כלומר: לכל לראש תהיה עבודתו של משיח בבירור הטוב מן הרע, דכיון שיהיה עדיין תערובות טוב ורע, יפעל משיח עניין הכפייה ויברר את הטוב מהרע, ואז יקח את אלו שבמצב ד"כולו זכאי" אל הגאולה, ואילו את הנמצאים במצב ד"כולו חייב" – יניח הצדה לעת עתה; ואחר-כך יפעל גם על אלו שהיו קודם לזה במצב ד"כולו חייב" – לצרף גם אותם עמו אל הגאולה השלימה.

ח. עניין הכפייה שיהיה על-ידי משיח – אין פירושו כפייה "בשוטי" דווקא, אלא יכולה להיות גם כפייה בדברים ("במילי").³⁸ ויתירה מזה: ייתכן אפילו שה"דברים" ("מילי") נאמרים במקום אחר לגמרי, כשהלה כלל אינו שומע, ואף-על-פי-כן, על-ידי "דברים" אלו, כופים אותו, ומסלקים ממנו את אונס היצר הרע (כנ"ל).

הרמב"ם³⁸ שהמשיח "יכוף כל ישראל לילך בה (בתורה) ולחזק בדיקה". ולכאורה אינו מובן:

אמר רז"ל³⁹ "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב", ואם כן, ממהר נפשך אינו שייך עניין הכפייה: אם יהיה זה "דור שכולו זכאי" – אין צורך בכפייה, ואם יהיה זה כולו חייב" – גם אז אינו מתאים עניין הכפייה, שהרי כדי לכפות יש צורך באחיזה בדבר כלשהו ("מען מוז האבן בא וואס צו אנהאלטן זיך"), ובמצב של "כולו חייב" הרי אין זה שייך?

וכיאר העניין: כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע כותב במכתב (שנתפרסם כבר ב"קופיר"⁴⁰), שישנם ב' מדריגות במשיח – "דוד" ו"בן דוד": "דוד" – עניינו הגי'וי דמשיח, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁴¹; ו"בן דוד" קאי על זמן שקודם לזה, שאז עדיין לא יהיה גילוי זה, ומכיוון שעדיין ישנו העלם – יהיה תערובות טוב ורע.

38) הל' מלכים ספ"א. וראה גם לעיל ע' 164. ויש"נ.
39) סנהדרין צ"א.
40) קובץ מכתבים מכתב ט'. ולאח"ז באיגרות-38
קודש שלו ח"א עמ' שיא ואילך.
41) ישעיהו מ"ה.

ועל-דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן⁴³, ש"מורי זלה"ה היה נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו היה אומר בה פה אף שלא יבינו השומעים כל כך... בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם בבחינת יציאת הדיבור כשמדברה בפיו... ואזי יוכל אחר אף שהוא בסוף העולם להשיגה".

ואם כן, הרי בשעה שמתקבצים יחדיו עשרה מישראל, שאז "שכינתא שריא"⁴⁴ "אפילו כשאינם מדברים בדברי תורה"⁴⁵, ובפרט כשגם עוסקים בדברי תורה, ובפרט כשהדבר נעשה מתוך התוועדות חסידית, ובפרט כשהזורים על פתגם מאחד מרבותינו נשיאינו, שעניינו של רבי הוא "אנוכי עומד בין הוי' וביניכם"⁴⁶, ונמצא שמצרפים לזה גם את העצמנוּת – אזי יש בכוחם צפוק שגם יהודי נוסף יתעורר במסירות-נפש ויעמוד בתוקף בענייני יהדות – כשם שהם מאחלים זאת לצמצם.

והיינו, שכאשר הולכים בדרך אהבת-ישראל, שהיא מצוותו של הקב"ה – הולכים בשליחותו של הקב"ה, וממילא יש בכוח לפעול גם עניינים שאפילו מלאכים אינם יכולים לפעול – לא מבעי מלאכים שנבראים לזמן קצר, שעליהם אומרים⁴⁷ "יוצר משרתים ואשר משרתיו כו", אלא אפילו מלאכים נצחיים, כמו המלאך מיכאל, שנברא כבר בששת ימי בראשית, כמו שכתוב⁴⁸ "ועוף יעופף

גו"⁴⁹ "ועוף דא מיכאל"⁴⁹, והוא "מלמד זכותן של ישראל"⁵⁰, כי⁵¹, גם מלאך מיכאל יכול רק לצמד "זכותן של ישראל", אבל בעניינינו יש צורך תחילה לפעול את "זכותן של ישראל", ועניין זה הוא בכח הנשמות דווקא. (וסיים⁵² כ"ק אדמו"ר): ויהי-רצון שיהיה זה בחסד וברחמים, בטוב הנראה והנגלה.

עומדים אנו עתה בימים אודותם נאמר שיהפכו "לששון ולשמחה"⁵³. והנה, מבואר בחסידות⁵⁴, ש"ששון" ו"שמחה" הם שני קווים: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

וכיוון שבכל אחד ואחד משני קווים אלו ישנה מעלה, וכמבואר בשערי-אורה⁵⁵ ובהמשך תרס"ו⁵⁶ בעניין תלמוד-כבלי ותלמוד-ירושלמי, שבכל אחד מהם ישנה מעלה שאין בזולתו – לכן נוסח הברכה הוא "יהפכו לששון ולשמחה", דהיינו שיהיו ב' המעלות, שעניין זה נעשה על-ידי קו הג', כנ"ל (ס"ד).

(טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר): יהי-רצון שנצא מהגלות אל הגאולה השלימה והאמיתית בחסד וברחמים.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים, שבת חזון, היתשט"ו. יתורת-מנחם – התוועדות: תשט"ו, כרך יד (חלק ב), עמ' 245-238)

מצו"ד דניאל יב,א.
 (43) מאמרי אדה"ו הקצרים עמ' תסד. וש"נ.
 (44) סנהדרין לט,א.
 (45) תניא אגה"ק סכ"ג (קלו,ב).
 (46) ואתחנן ה,ה. וראה סה"ת תורת-שלום עמ' 158.
 (47) נוסח ברכות ק"ש. וראה לקו"ת אמור לו,א.
 (48) בראשית א,כ.
 (49) זח"א א"ב,ב.
 (50) שמו"ד פ"ה,ה. וראה פס"ר פמ"ה, יו"ד.
 מצו"ד דניאל יב,א.
 (51) כ"ה בוכרון אחרים (המו"ל).
 (52) חסד נוסח הברכה (המו"ל).
 (53) זכריה ח,יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.
 (54) ראה גם אה"ת מג"א (הוצאת תש"נ) ע' קנב.
 (55) סה"מ תרנ"ג ע' רנט ואילך. עזר"ת ע' קכא.
 (56) שער-החנוכה ד"ה כ"ה בכסלו פנ"ד ואילך.
 (57) עמ' צ ואילך.

יום ראשון

ה' במנחם-אב

יום ההילולא של האריז"ל – מעורר בפשטות – שנוסף להוספה ב'משפט' ו'צדקה' בכלל, שהם בהדגשה מיוחדת אצל האריז"ל – שיוסיפו בכל הפעולות והפעלת המעיינות חוצה, "מצווה לגלות זאת החכמה", ובפרט כמוסבר בתורת חסידות חב"ד¹.

יום רביעי

ח' במנחם-אב, ערב תשעה באב

אחר חצות (12:47 באזור המרכז) לומדים רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירימיהו, ומדרש איכה².

אמירת שיעורי הת"ת היום: לכתחילה – לפני חצות היום³. בדיעבד – (חומש ותהילים) עד השקיעה⁴.

לימוד רמב"ם: לפני חצות⁵.

לימוד ענייני בית-הבחינה: כמו בחת"ת דלעיל⁶.

אוכלים סעודה קבועה לפני מנחה, וניתן לאכול בה שני תבשילין, ומרבים בה קצת כדי שלא תזיק להם התענית⁷.

במנחה אין אומרים תחנון⁸.

סעודה מפסקת⁹:

נהוג לשבת [כל הסעודה] על הארץ (בהפסק איזה דבר¹⁰) ואין חולצים הנעליים. ואסור לאכול שני תבשילים, אבל פירות חיים או חמאה וגבינה חיים, אפילו כמה מינים, מותר. ואסור לשתות משקאות חריפים, וקפה או תה מותר. לא ישבו לאכול שלושה ביחד, ואם אכלו – לא יזמנו. ומותר לאכול עד השקיעה (באזור המרכז: 19:37). נוהגים לאכול [בסוף הסעודה – פת טבולה באפר. וכן¹¹] ביצה קשה וקרה טבולה באפר, על-שם הכתוב "ויגרס בחצץ שיני, הכפישני באפר". ואם אוכלים תבשיל בסעודה המפסקת, יש נוהגים לאכול

(17) המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת ס"י תקניב ס"ק ג מברכי' שם ס"ק ח בשם מהרי"ש שער-אריה. אמנם הכף-החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהרי"ל (בהוצאת מכון ירושלים עמ' נד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעהמ"ח חוות-יאיר ס"י תקני"ט ס"ג) שישב בתיב על הקרקע ממש. ובילקוט-יוסף ח"ו עמ' קכט כתב, שלמנהגם יושבים אבלים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ' 582 ס"ט"ז), וראה בארוכה בס' מנהג ישראל תורה: שם ס"ק ו.
 באבילות ובתשעה באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל מנחת שלמה: בס' הליכות שלמה על ת"ב עמ' 14, נדפס בקובץ "שורון גיליון יד עמ' תשפ, וציינו שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד ס"י שפז ס"ב).
 (18) בירושלמי סוף תענית (פ"ד ה"ו) מסופר שהאמורא רב, משאכל כל צרכו היה טובל פיתו באפר ואמר יזו סעודת תשעה באב, לקיים מה שנאמר (איכה ג,טז) "ויגרס בחצץ שיני", הובא בב"י ס"י תקני"ב ובהגהת הרמ"א בשו"ע שם ס"ו. במקביל כתב הטור שם שבאשכנז נוהגים לאכול [ללא הגבלה באיזה זמן] ביצים [ובכ"י מהגמ"י: קרים וקשים] שהן מאכל אבלים, והביאו הרמ"א שם בס"ה. בא"א להר"ע מבוטשאטש ס"י"ס תקני"ב נתן טעם לטבילת הביצה באפר, כיוון שביצה מנוגלת ומפחין מחזירין את הלימוד, ויום ת"ב הוא כנגד מצות ל"ת דגיד הנשה, שהוא לשון שכחה.
 (19) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (20) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (21) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (22) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (23) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (24) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (25) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (26) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (27) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (28) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (29) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (30) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (31) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (32) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (33) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (34) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (35) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (36) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (37) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (38) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (39) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (40) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (41) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (42) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (43) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (44) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (45) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (46) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (47) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (48) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (49) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (50) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (51) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (52) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (53) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (54) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (55) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (56) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (57) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (58) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (59) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (60) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (61) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (62) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (63) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (64) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (65) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (66) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (67) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (68) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (69) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (70) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (71) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (72) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (73) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (74) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (75) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (76) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (77) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (78) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (79) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (80) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (81) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (82) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (83) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (84) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (85) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (86) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (87) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (88) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (89) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (90) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (91) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (92) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (93) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (94) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (95) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (96) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (97) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (98) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (99) ע"פ לוח כולל-חב"ד.
 (100) ע"פ לוח כולל-חב"ד.

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

ערב שבת-קודש

ג' במנחם-אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת.

שבת-קודש פרשת דברים

ד' במנחם-אב, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה

אשא לברי", כנדפס בחומשים.

גם השבת עורכים 'סיום' עם סעודה.

מנחה: פרקי אבות – פרק ג'.

מוצאי שבת:

"מבדילים על היין, ונותנים לשתות לילך שהגיע לחינוך ברכה ואינו יודע עדיין להתאבל על ירושלים. ואם אין תינוק – שותה בעצמו".

1) מצינוה לפרסם (ויבשם אומרו) אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בענין שבת חזון שיחזוף מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק – 'התועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. 'זוה צריך לעורר אצל כארי"א הוספה בימפסטי וביצדקה' (ובשבת – באופן המותר בשבת) – 'התועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר, ושי"נ לפוסקים הדנים בענין זה, וראה גם בהוספות לשו"ע אדמו"ר חלק ה' עמ' 1846 בשוליהגיליון.

הטעם – כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין איישי (וכלל החסידים – נטעיגבריאלי פכיה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפטרות 'חזון' [אבל – גם את הפטרות ת"ב שחרי'ת] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (שו"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב סי' יד, שערי-אפרים ע"ר ט סכ"ז). וראה 'מנהג ישראל

3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר משהר"ש נ"ע בלויבאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים סי' 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו בלוח השבועי לשבוע שעבר, הערה 4.

4) שה"ש תנשי"א ח"ב עמ' 708 (נתקת בלוח השבוע שעבר).

5) מסתבר שהסיבה לאריכות העליות בקריאת-התורה במנחת-שבת ובמינו שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא כדי שלא לסיים או להתחיל ב'בית פעורי'. ועיי'.
6) סנה בפסוקים שלמים אין הסתייגות לאומרים עם השמות בכל מקום שהם, אך בחלקי-פסוקים [אולי – כיוון שאין הם כשרים להיאמר כך, ד"כ לפסוק דלא פסקיה משה – אנו לא פסקינן, ועל-דרך הטענה ואומר 'ברוך אתה ה' שמסיד' למדני חוקיך' אף שגם 'ברוך אתה ה' הוא בניין שלם – הרה"ג ר' לוי-צחק שי הלפרין], הורה הרבי שאין אומרים אותם עם שם ה' כמות-השוא (עיי'פ

התקשרות' גיליון רע"ח. ומפורשת ההוראה במק"א – התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 317 ועמ' 368. וכן מנהג העולם אצל האשכנזים.

ועל-כן, יש לדעת שהפסוקים דלהלן שבפרקי-אבות אינם שלמים:

פ"ג סוף משנה ג: "ויזבר אלי"; משנה ו: "אלוקים ניצב"; "בקרוב אלוקים ישפוט"; "אז נדברוי". משנה י"ד: "כי בצלם"; "בנים אתם"; פ"ה משנה י"ח: "צדקת ה' עשה"; פ"ו מ"י: "עוד יעבור"; "מכון לשבתך".

אגב, בפ"ב מ"י לכאורה צ"ל 'יהווי מתחמם כנגד אורן (ו') במלאופם של חכמים'; ובפ"ג משנה ט"ז 'ומצודה פרושה' בש"י"ן שמאלית, וכן בידיד נפש צ"ל 'יפרוש חביבי עלי' – ראה שער הכולל פי"ז סכ"א.

7) לוח כולל-חב"ד, עי"פ הרמ"א סי' תקנ"א סי' [ובאמת קשה להגדיר מצב כזה. ומה גם בדורנו – לאחר שבהוראת הרבי חונכו הילדים להכיר את נושא (החורבן) והגאולה מגיל רך ביותר. וראה א"א להרה"צ מבוטשאטש על אתר]. והנה יש שמשום-כך מבדילים על 'חמר מדינה', כגון 'בירה' (ערוך-השולחן שם סכ"ו, וראה ימי בראשית' עמ' 200). ובין חסידי-פולין, רבים נוהגים שאין נותנים לקטן גם כשנמצא מוכן שם (והעירו שחומר זה סותרת את הדעה שצריך לשתות בעצמו דווקא, ראה המוסגר בשו"ע אדמו"ר סי' רצה סי' ד, ובארוכה במילואים לסי' יקיצור הלכות משיע' אדמו"ר סי' זה עמ' קט, ושי"נ).

מאי"ד, ראה שיחות-קודש תשל"ח ח"ג עמ' 496 (בהוצאה החדשה: ח"ד עמ' 388), שבמוצאי-קט, מ"ג מני"א, שכח המבדיל (ה' הרי"ר ישראל-מרדכי שי קאזאמינסקי) והחל לשתות את היין מהכוס, והרבי הורה בידו תנועת-תמיהה ואתמר [או סימן בידן] שיתנו לילך לשתות (היו שם מיט בחורים. הילך היה האלתן-דוב שי ברי"ד מרוזב, בן י"א אז,

משיח חסר-סבלנות לגאול את ישראל

כבר עברו את כל הביירוים והניסיונות

ההוראה לבני ישראל בדורנו זה, דור האחרון של הגלות – שמכיוון שעומדים בסיום הגלות ד"ערכות מואב" [לפי כל הסימנים בגמרא, ולפי מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו העיד כבר מלפני כמה שנים, שנשאר רק לצחצה הכפתורים, ו"לאלתר לגאולה", ומשיח עומד אחר כתלנו, וכו' וכו'] – מוכן שעשוי צריך כבר להרגיש בגלוי (לא הקושי של הגלות רחמנא-ליצלן, אלא) שעומדים "בעבר הירדן", נמצאים כבר בעלייה להיכנס לארץ-ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, וצריך להיות רק "עמדו הכן כולכם".

ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בנוגע להכנות לכניסתם בפעם הראשונה לארץ-ישראל (כשבני-ישראל היו עדיין "בערכות מואב") כבר נרגשה רק העלייה שבוה ("בעבר הירדן"), אף-על-פי שמה ידע שהוא לא יכניס את בני-ישראל לארץ-ישראל (מבלי הבט על תפילתו להקב"ה "ואתחנן אל ה' גו"), ובמילא יכול להיות שהביאה לארץ לא תהיה ביאה נצחית, ויכול להיות שאחר-כך ילכו עוד הפעם בגלות... –

על-אחת-כמה-וכמה גלות זה האחרון, כאשר כבר עברו עבודת הביירוים בגלות, וכל הניסיונות עד לחבלי משיח, הדברים המבהילים הבלתי משוערים כלל וכלל (אפילו לאומות העולם) שאירעו בדורנו זה, היה לא תהיה, לא תקום גו' – הרי דבר ברור ופשוט, שעשוי הוא איך שבני-ישראל נמצאים "בעבר הירדן", ונכנסים מיד לארץ ישראל, ביחד עם משה רבינו כפשוטו ממש (כפי שביקש בתפילתו "ואתחנן אל ה' גו") בגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחריה גלות, על-ידי משיח צדקנו.

שהוא עומד ומצפה חסר סבלנות לרגע שיגאל את בני-ישראל מהגלות, וזה יכול להיות תיכף ומיד ממש, ועד כדי כך שהגמרא אומרת שמישח "יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו (משיח) שרי חד ואסיר חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (שרי חד נגע ומקנחו וקושרו ואחר-כך מתיר האחר כו' ואינו מתיר שני נגעים יחד דסבר איבעי לי לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירות שני נגעים).

ועל-אחת-כמה-וכמה שלאחרי כל העבודה דבני-ישראל בהתאם ל"בקולו תשמעו", הרי בוודאי שמישח בא "היום", ויתירה מזו – מכיוון שבוודאי עשו בני-ישראל תשובה, הרי ישנה ההבטחה ופסק-דין ברור ש"מיד הן נגאלין", ולא עיכבן אפילו כהרף עין, ובפרט שבוודאי המצב הוא ד"וכו", ובמילא בא משיח "ארו עם ענני שמיא".

(מהתועדות שבת-קודש פרשת דברים, תשעה באב (נדחה) תשמ"ח. 'תורת-מנחם – התועדויות' תשמ"ח, כרך ד, עמ' 119-120)

מבין-המצרים למרחב השלם

זריזות בהוצאה-לאור תקדים היציאה למרחב □ הסבר מאלף מדוע יוסף ובנימין בכו איש על חורבן המקדש שבנחלת זולתו □ הרבי משיב על מכתב שנכתב בתשעה באב, ומוצא קשר בין תוכנו למהות היום

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

בתחילת חודש מנחם-אב תשמ"ט הוכנסו לרבי עלי הגהה של כרך י"ג מסדרת אגרות-קודש. בתשובה כתב הרבי לעורך, הרה"ח הרב שלום-דובער שיחי' לויין: שההוצאה-לאור בבין-המצרים ("מן המיצר קראתי י-ה") תקדים הענייה במרחב ועד ל' ("ענני במרחב י-ה") כשם שלם.

להלן נוסח המענה המקורי ('עבודת הקודש' עמ' נד):

ההקדמה בהוויל בביהמ"צ [=בהוצאה-לאור בבין המצרים] בודאי תקדים העניי במרחב ועד ל' כשם שלם.

יקוד לכשיהפכו לששון ולשמחה

אור ליום שישי, ערב שבת חזון, ג' במנחם-אב תשמ"ט ('התוועדות' תשמ"ט, כרך ד, עמ' 98) מסיים הרבי את שיחתו באיחול:

והעיקר – שמהדיבור בזה [בעניין ביאת אליהו] נרקוד תיכף ומיד להמעשה בפועל, ולא יהיו שאלות אם מותר לרקוד בתשעת הימים, כי כשבא משיח-צדקנו בפועל, "מראה באצבעו ואומר זה", והגאולה האמיתית והשלמה ישנה בפועל, הרי לא זו בלבד שמותר לרקוד, אלא יתירה מזה – שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, וביתר שאת וביתר עוז (לפי ערך גודל הירידה)...

"דבר חידוש"...

בשמחת-תורה תשמ"מ (שיחות-קודש תשמ"מ,

כרך א, עמ' 177) הסביר הרבי את משמעות היום 'שמחת תורה' כאשר השמחה והתורה משתלבות זו בזו. והרבי פירש את דבריו: ייתכן עניין של "תורה" כאשר אינו קשור בעניין של "שמחה", כפי שרואים ביום שבו אסורה השמחה, שגם אז חייבים בלימוד התורה, אלא שהלימוד צריך להיות בעניינים שאינם קשורים בשמחה.

בבני בלבד לא נוושע

בשיחת שבת-קודש פרשת ויגש תשכ"ה (ליקוטי-שיחות, כרך י, שיחה א' לפרשת ויגש) ביאר הרבי את מאמר הז"ל על הפסוק "ויפול על צאווריו" (מה,יד) – "יוסף בכה על שני מקדשין שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב ובנימין בכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף ועתידי ליחרב" (מגילה ט"ז, ב). דלכאורה צריך ביאור, הרי "אדם קרוב אצל עצמו", ולכל לראש היה צריך כל אחד מהם לבכות על חורבן המקדש

שבחלקו; מדוע אפוא יוסף בכה על המקדשות של בנימין ובנימין בכה רק על המשכן שבחלקו של יוסף?

וביאר זאת הרבי, על-פי מאמר רו"ל (ירושלמי יומא פ"א) ש"כל דור שלא נבנה בית-המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו". זאת אומרת שבניין בית-המקדש תלוי במעשינו ועבודתינו, דאם אנו עושים תשובה הרינו גורמים לבניין המקדש, וכמבואר בספר התניא (איגרת-הקודש סימן ד) שבעבודת האדם יש בחינת "גאולה פרטית", שביד כל אחד ואחד להגיע אליה. ועל-ידי זה שכל אחד ואחד יפעל בנפשו בחינת "גאולה פרטית" זוכים ישראל ל"גאולה כללית".

זהו אפוא הטעם – מסביר הרבי – שיוסף ובנימין לא בכו על המקדש שבחלקם, כי עניין הבכיה אינו פועל כלום לתקן את הדבר הגורם לצער, ואינו אלא גילוי של הצער העמוק, המועיל להקל מצער הבוכה. לכן לא היה מקום לבכות על חורבן בית-המקדש שבחלקו, כי בבכיה לחוד לא די לתיקון המצב. בכל מה שנוגע לבית-המקדש שבחלקו אי-אפשר להסתפק בבכיה, אלא דורשים מהאדם מעשה בפועל; לעשות את כל התלוי בו ולבנות את מקדשו הפרטי שבנפשו פנימה ובכך לתרום את חלקו לבניין המקדש הכללי.

ולכן הדגישו הז"ל שבכיתם של יוסף ובנימין היתה אך ורק על המקדש שבחלקו של חברו שבזה אין בידו לפעול מאומה (כי זה שייך לחברו), אלא שהוא משתתף בצער חברו.

"עבודת ה' בפועל-ממש"

בשעת אמירת השיחה (שיחות-קודש תשכ"ה, כרך א, עמ' 247) ביאר הרבי את העובדה הבאה:

וזהו מה שבלויבאוויטש היו שעות בתשעה באב

אשר היו בשמחה.

לכאורה, על מה מבוסס הדבר, הרי גם תורה שהיא למעלה מהגבלות של זמן ומקום, הרי הלימוד בה אינו מותר אלא בהגבלה (מצד אבילות) ואיך שייך לומר שתהיה שמחה?

אלא, דמכיוון שעיקר חובתו של היהודי איננה הבכיה, אלא **עבודת ה' בפועל-ממש** שדווקא על-ידיה בנוים את בית-המקדש הפרטי שמה – כמבואר באגה"ק ס"ד – באים לגאולה הכללית כו'.

[השווה ל'תורת-מנחם – התוועדות' תשי"א, כרך ג' עמ' 262: "בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו [על כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ] מתיחות ועצבות. בלויבאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'..."]

"שייכות לתאריך מכתבו"...

וממש כהמחשה לכך: בשנת תשמ"א כתב יהודי (שלא הקפיד כל-כך על שמירת תורה ומצוות) ששכל את בנו, מכתב לרבי. המכתב נכתב ביום תשעה באב ובו בישר האיש לרבי כי החליט לקיים את הצעתו של הרבי, להנציח את זכר בנו בהענקת תרומה להחזקת תלמידי-חכמים.

הרבי השיבו (אלול תשמ"א):

במענה למכתבו מיום צום תשעה באב – ייחף לששון ולשמחה – שהגיעני באיחור זמן רב. ת"ח על הבשורה הטובה. והרי בזה שייכות גם לתאריך מכתבו, וכמדובר כמה פעמים שהסיבה הבלעדית לצום תשעה באב היא, כפי שאומרים בתפלת העמידה לפני בורא העולם ומנהיגו, ודווקא בימי החגים – ומפני חטאינו גלינו מארצנו. שלכן, כל מעשה טוב שמוסיפים, הרי זה מחליש את סיבת הגלות. וכשכמה וכמה מבני ישראל עוסקים בזה, מעשיהם מצטרפים לחשבון גדול וסוף-סוף מבטלים את סיבת הגלות, ומיד הם נגאלים.